

მაცუწყებლის საკუთრება
(„მაცუწყებლობის შესახებ“ საქართველოს
კანონის VII თავის ზოგადი ანალიზი)

შესავალი

საკუთრების უფლება საქართველოს კონსტიტუციით აღიარებული უფლებაა. იგი გააჩნია როგორც ფიზიკურ, ისე იურიდიულ პირს. ასეთი უფლებით სარგებლობის ფარგლებში მათ შესაძლებლობა აქვთ ნებისმიერი ქონებრივი სიკეთე განკარგონ.

წინამდებარე ნაშრომში განიხილება მაცუწყებლის საკუთრების სამართლებრივი მოწესრიგების საკითხი, რომელიც „მაცუწყებლობის შესახებ“ საქართველოს კანონის VII თავშია მოცემული (მე-60, 61-ე და 62-ე მუხლები).

ნაშრომი სამაცუწყებლო სამართლის მხლოდ ერთ კონკრეტულ ინსტიტუტს შეეხება – მაცუწყებლის საკუთრებას. აღნიშნულის საფუძველზე ყურადღება იმ სამართლებრივ მოწესრიგებაზეა გამახვილებული, რომლის მიხედვითაც კანონში მაცუწყებლის საკუთრების ცნების ქვეშ მაცუწყებლის კონცენტრაციის, ლიცენზიის ფლობისა და სიხშირული სპექტრით სარგებლობის საკითხი და მაცუწყებლის საკუთრების ცვლილებაა გაერთიანებული. ამ მიზნით, ნაშრომში საკუთრების უფლებისა და მაცუწყებლის ცნება ზოგადადაა განმარტებული.

ნაშრომში ქართული ლიტერატურა, რომელიც შესაბამის სამართლებრივ ინსტიტუტს შეეხება, შეგნებულად მაქსიმალურად არის გამოყენებული. სტატიის ერთ-ერთი ძირითადი მიზანი იმ პრობლემური საკითხების წარმოდგენა გახლავთ, რომელიც „მაცუწყებლობის შესახებ“ საქართველოს კანონშია მოწესრიგებული. ამასთან, პრობლემის არსებობის შემთხვევაში მისი გადაჭრის გზების საკითხიც მნიშვნელოვანია. აქედან გამომდინარე, ნაშრომში საკანონმდებლო რეკომენდაციებს ცალკე ქვეთავი ეთმობა.

1. მაუწყებელი

მაუწყებლობა თანამედროვე ეპოქის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი გამოწვევაა. იგი მაყურებელამდე კონკრეტული ინფორმაციის მიტანის ყველაზე გავრცელებული საშუალებაა. სწორედ მაუწყებლობის ასეთი განვითარების შედეგია სპეციალური საკანონმდებლო ნორმის შექმნა, რაც მისი სამართლებრივი ურთიერთობის მოწესრიგების გარანტი გახდება.

საქართველოში მაუწყებლის ქცევის წესი ძირითადად შემდეგი აქტების საფუძველზე წესრიგდება: საქართველოს კონსტიტუცია, „მაუწყებლობის შესახებ“ საქართველოს კანონი, მაუწყებელთა ქცევის კოდექსი და საქართველოს კომუნიკაციების ეროვნული კომისიის მიერ მიღებული დადგენილებები.¹ აღნიშნულის გარდა, მაუწყებლის საქმიანობისას გამოიყენება სხვა ნორმებიც,² თუმცა მათი ჩამოთვლა და მათზე მსჯელობა სტატიის მიზანს არ წარმოადგენს.

„მაუწყებლობის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-2 მუხლის „ტ“ ქვეპუნქტის მიხედვით, მაუწყებელს წარმოადგენს პირი, რომელიც სამაუწყებლო პროდუქციის გადაცემას საკუთარი სარედაქციო დამოუკიდებლობით ახორციელებს. სამაუწყებლო პროდუქცია შეიძლება იყოს: საინფორმაციო გამოშვება, მხატვრული ან/და ლოკუმენტური ფილმი, თოქ-შოუ და სხვ.

საქართველოს მოქმედი კანონმდებლობის მიხედვით, მაუწყებლობა სამსახედ იყოფა: საზოგადოებრივ, სათემო და კერძო მაუწყებლობად. ზოგადად, სამაუწყებლო სფეროში სამართლებრივ მოწესრიგებაზე მსჯელობა მედიასამართლის პრეროგატივას წარმოადგენს. თუმცა აქ განხილული საკითხი სამოქალაქო სამართლის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს ინსტიტუტს – საკუთრების უფლებას შეეხება.

¹ აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ მაუწყებელთა ქცევის კოდექსი სწორედ საქართველოს კომუნიკაციების ეროვნული კომისიის მიერ არის მიღებული, თუმცა შესაძლებელია მისი, როგორც სამაუწყებლო ურთიერთობის მნიშვნელოვანი მომწესრიგებელი ლოკუმენტის ცალკე გამოყოფა.

² მაგალითად, „საავტორო და მომიჯნავე უფლებების შესახებ“ საქართველოს კანონი, „რეკლამის შესახებ“ საქართველოს კანონი და სხვ.

სტატიაში კონკრეტული მაუწყებლის შემთხვევაში საკითხის გადაწყვეტის გზებზე ყურადღება არ არის გამახვილებული. პრობლემის გადაჭრის საკითხი მაუწყებლობის სამივე სახეს შეეხება.

2. საკუთრების უფლება, როგორც სამართლებრივი ინსტიტუტი (ზოგადად)

საკუთრების უფლება კერძოსამართლებრივი ურთიერთობის სამართლებრივი ინსტიტუტია. იგი სანივთო უფლებათა ერთ-ერთ ყველაზე მნიშვნელოვან სახეს წარმოადგენს, რომელსაც დიდი ისტორიული განვითარება უძღვის წინ.³ იგი ადამიანის არსებობის ელემენტარული საფუძველია, რომლითაც ადამიანის თავისუფლების უზრუნველყოფა, მისი უნარისა და შესაძლებლობების ადეკვატური რეალიზაცია ხდება⁴.

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსში (შემდგომში – სსკ) საკუთრების უფლება ერთიანი ცნების სახითაა მოცემული,⁵ რომლის მიხედვითაც, პირს მინიჭებული აქვს აბსოლუტური უფლება საკუთარი სურვილისამებრ განკარგოს მის საკუთრებაში არსებული ქონებრივი სიკეთე.⁶ ამ განმარტებიდან გამომდინარე, საკუთრების უფლებაზე საუბარისას, უპირველეს ყოვლისა, მნიშვნელოვანია პირის ნივთთან დამოკიდებულების ხასიათის განსაზღვრა, ასეთი დამოკიდებულების საფუძველზე კი მისი შინაარსისა და პირის გარანტიების დადგენა.⁷ იგი წარმოადგენს უფლებას, რომელიც შეიძლება მხოლოდ კანონით გათვალისწინებულ შემთხვევებში შეიზღუდოს⁸.

³ ნადარეიშვილი გ., რომის სამოქალაქო სამართალი, თბილისი, 2005, 64-65.

⁴ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2007 წლის 2 ივლისის №1/2/384 გადაწყვეტილება საქმეზე, „საქართველოს მოქალაქეები – დავით ჯიმშელიშვილი, ტარიელ გვეტაძე და ნელი დალალიშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“.

⁵ ზოიძე ბ., ქართული სანივთო სამართალი, მეორე გამოცემა, თბილისი, 2005, 81.

⁶ შეად., იქვე, 83.

⁷ იქვე, 82.

⁸ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2010 წლის 24 მაისის გადაწყვეტილება №ას-955-1234-09.

საკუთრების უფლებით შესაძლებელია ნივთის თავისუფლად განკარგვა. ამ შემთხვევაში მეორე ადგილზეა ის, თუ რამდენად სოციალური მნიშვნელობის მატარებელია პირისთვის ეს ნივთი და რა სახის ღირებულებები გააჩნია მას.⁹ ნებისმიერ შემთხვევაში, პირს უფლება აქვს საკუთარი სურვილისამებრ განკარგოს იგი.

მართალია, საკუთრება უფლების ერთ-ერთი სახეა, მაგრამ ზოგ შემთხვევაში მას მავალდებულებელი ხასიათი გააჩნია. სხვა სიტყვებით რომ ითქვას, საკუთრების უფლებით პირს გარკვეული ვალდებულებანი ეკისრება, რომელთა განხორციელებაც სავალდებულო ხასიათს იძენს. აღნიშნული კი, თავის მხრივ, შესაბამისი კანონმდებლობითაა მოწესრიგებული, რაც საკუთრების უფლებას „სოციალური წესრიგის კალაპოტში აყენებს“¹⁰. მაუწყებლის საკუთრების შემთხვევაშიც სწორედ ერთ-ერთი ასეთი შეზღუდვაა სახეზე.

3. მაუწყებლის საკუთრება

მაუწყებელს შესაძლებელია საკუთრებაში გააჩნდეს როგორც მოძრავი, ისე უძრავი ქონება, მაგალითად, სხვადასხვა ტექნიკა-დანადგარი, რომლითაც პირდაპირი ეთერი გადაიცემა, სამაუწყებლო პროგრამები იმართება, სიუჟეტების მონტაჟი ხდება, ჟურნალისტთა გადაადგილება ხორციელდება და სხვ.

სტატიის მიზანია, მაუწყებლის საკუთრების ის მნიშვნელოვანი მოწესრიგება განისაზღვროს, რომელიც „მაუწყებლობის შესახებ“ საქართველოს კანონის VII თავშია გაწერილი.

მითითებული კანონის საფუძველზე მაუწყებლის საკუთრების საკითხი სამ ძირითად ნაწილადაა დაყოფილი: ა) მაუწყებლის საკუთრების კონ-

⁹ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2008 წლის 19 დეკემბრის №1/2/411 გადაწყვეტილება საქმეზე, „შპს „რუსენერგოსერვისი“, შპს „პატარა კახი“, სს „გორგოლა“, გივი აბალაქის ინდივიდუალური საწარმო „ფერმერი“ და შპს „ენერჯია“ საქართველოს პარლამენტისა და ენერგეტიკის სამინისტროს წინააღმდეგ“.

¹⁰ იქვე, 90.

ცენტრაციის აკრძალვა;¹¹) მაუწყებლის საკუთრების გამჭვირვალობა¹² და გ) მაუწყებლის საკუთრების ცკლილებები¹³.

3.1 მაუწყებლის საკუთრების კონცენტრაციის აკრძალვა

რას ნიშნავს მაუწყებლის საკუთრების კონცენტრაციის აკრძალვა? აღნიშნული ტერმინი საქართველოს კომუნიკაციების ეროვნული კომისიის გადაწყვეტილებებში¹⁴ განმარტებული არ არის. მისი დასახელება მხოლოდ გადაწყვეტილების სამართლებრივი დასაბუთებისას გამოიყენება¹⁵.

კანონის შინაარსიდან გამომდინარე, შესაძლებელია ითქვას, რომ კონცენტრაციის საკითხი თანამედროვე და კონკურენტუნარიანი გარემოს შექმნის მიზანს ისახავს, რომლის საფუძველზეც ერთი კონკრეტული მაუწყებელი მონოპოლისტი არ იქნება. მაგალითად, თუ მაუწყებელს გააჩნია თანამგზავრული სისტემების გამოყენებით მაუწყებლობის უფლება, მას დამატებით ანალოგიური სახის მაუწყებლობის განხორციელების უფლება სხვაგვარად არ უნდა ჰქონდეს. თვალსაჩინოებისათვის მაგალითი დღევანდელი პრაქტიკიდან მოვიხმოთ: ტელეკომპანია “GDS TV” სპეციალიზებულ მაუწყებელს წარმოადგენს, რომელსაც B125 ლიცენზია აქვს.¹⁶ აღნიშნული ლიცენზიით იგი თანამგზავრული სიხშირის გამოყენებით მაუწყებლობს და მისი სიგნალის მიღება სხვადასხვა თანამგზავრიდან

¹¹ „მაუწყებლობის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-60 მუხლი, საქართველოს საპარლამენტო უწყებანი №780-რს, 2004.

¹² იქვე, 61-ე მუხლი.

¹³ იქვე, 62-ე მუხლი.

¹⁴ საქართველოს კომუნიკაციების ეროვნული კომისია იმიტომ არის მაგალითად მოყვანილი, რომ სამაუწყებლო სამართალზე საქართველოში არ მოიპოვება რაიმე სახის ლიტერატურა, რომლითაც შესაძლებელი იქნება იხელმძღვანელოს პირმა და განსაზღვროს თუნდაც ისეთი სამართლებრივი ინსტიტუტი, როგორცაა საკუთრების კონცენტრაციის აკრძალვა.

¹⁵ საქართველოს კომუნიკაციების ეროვნული კომისიის 2013 წლის 22 თებერვლის №109/23 გადაწყვეტილება, კერძო მაუწყებლობის 11 ლიცენზიის გაცემაზე თანხმობის მიცემის შესახებ;

იხ. <http://gncc.ge/index.php?lang_id=GEO&sec_id=7070&info_id=113764> [23.05.2013].

¹⁶ ტელეკომპანია “GDS TV”-ის შესაბამისობის დეკლარაცია; იხ. <<http://gdstv.ge/images/declaracia.jpg>> [23.05.2013].

არის შესაძლებელი.¹⁷ მოქმედი კანონმდებლობის მიხედვით, დასახელებულ მაუწყებელს ამგვარი კიდევ ერთი ლიცენზიის ფლობის უფლება არ აქვს. ასეთი აკრძალვა აბსოლუტურად ლოგიკური და მართებულია. სხვა შემთხვევაში იგი ქართულ სამაუწყებლო სივრცეში მონოპოლისტი გახდებოდა. მნიშვნელოვანია ისიც, თუ რამდენადაა ასეთი აკრძალვა საკუთრების უფლებასთან დაკავშირებული? რამდენად იზღუდება “GDS TV”-ის საკუთრების უფლება, როდესაც კანონი მას მხოლოდ ერთი ლიცენზიის ფლობას ავალდებულებს? დასმულ კითხვაზე პასუხის გასაცემად უშუალოდ ლიცენზიის სამართლებრივი ბუნება და მისი სამართლებრივი მოწესრიგება უნდა იქნას განხილული.

3.1.1. ლიცენზია, როგორც მაუწყებლობის განხორციელებაზე ნებართვის დამადასტურებელი დოკუმენტი

როგორც ზემოთ აღინიშნა, „მაუწყებლობის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-60 მუხლში ლიცენზიის ფლობის უფლებაა გაწერილი. თავისთავად, მფლობელობა საკუთრებას არ გულისხმობს,¹⁸ რაც ასეთი უფლების მქონეს აბსოლუტურ უფლებას არ ანიჭებს. შესაბამისად, საინტერესოა, რამდენად სამართლიანადაა მოწესრიგებული მაუწყებლის საკუთრების საკითხი?

ლიცენზია პირის საქმიანობისათვის განსახორციელებელ უფლებას წარმოადგენს. შესაბამისად, საქმიანობის განხორციელების უფლება პირის საკუთრებად ვერ მიიჩნევა, რომლითაც მისი განკარგვა თავისუფლად შეეძლება. მაგალითად, „მაუწყებლობის შესახებ“ საქართველოს კანონის 39-ე მუხლით, ლიცენზიის მოქმედების ვადის გაგრძელებისთვის ლიცენზიის მფლობელი იხდის სალიცენზიო მოსაკრებელს და სალიცენზიო გადასახდელის საწყის ოდენობას, ასეთის არსებობის შემთხვევაში.¹⁹ კა-

¹⁷ Turksat, Eutelsat, Astra – <<http://gdstv.ge/images/declaracia.jpg>> [23.05.2013].

¹⁸ ზოიძე ბ., ქართული სანივთო სამართალი, მეორე გამოცემა, თბილისი, 2005, 57 – „სამოქალაქო კოდექსის ღირსებად მიჩნეულ უნდა იქნას ის, რომ მფლობელობა გამიჯნულია საკუთრებისაგან“.

¹⁹ მითითებულის გარდა, კანონმდებლობით განსაზღვრულია სხვა პირობები და შეზღუდვები, რომლებიც ლიცენზიის მოქმედების ვადის გაგრძელებას ეხება. მა-

ნონის მიხედვით, ვალდებულებები ეკისრება მფლობელს და არა მესაკუთრეს.

ლიცენზიის მფლობელი არ წარმოადგენს მის მესაკუთრეს. შესაბამისად, კანონში მაუწყებლის საკუთრების გასწვრივ იმის გაწერა, რომ პირს ერთპიროვნულად (ან ურთიერთდამოკიდებულ პირთან ერთად) უფლება არ აქვს ფლობდეს არა უმეტეს ერთ საერთო სატელევიზიო მაუწყებლობის ლიცენზიას თითო მომსახურების ზონაში, გაუმართლებელია. გამოთქმული მოსაზრება ისე არ უნდა იქნეს გაგებული, თითქოს ეს წესი მოქმედ კანონმდებლობას ეწინააღმდეგება. პირიქით, თანაბარი კონკურენციის პრინციპს აბსოლუტურად ექვემდებარება. გასარკვევი რჩება მხოლოდ ის, თუ რამდენადაა ლიცენზიის მფლობელი მისი მესაკუთრე? სხვა სიტყვებით რომ ითქვას, რამდენადაა გათანაბრებული ლიცენზიის მფლობელი მესაკუთრესთან?

პრობლემის გადასაჭრელად პარალელი გავაგლოთ აქციებისა და წილების ფლობასთან. ლიცენზიის სამართლებრივი მოწესრიგება აბსოლუტურად არ შეესაბამება აქციებისა და წილის ფლობის სამართლებრივ მოწესრიგებას, ანუ ლიცენზიის საფუძველზე მაუწყებელი საქმიანობას ახორციელებს და ისევე როგორც აქციებისა და წილების შემთხვევაში, მაუწყებელს აქვს შემოსავალი.

ამ მოსაზრებას შეიძლება დაუპირისპირდეს განსხვავებული აზრი, რომლის მიხედვითაც, ლიცენზიის არქონის შემთხვევაში შესაძლებელია მაუწყებელს არ გააჩნდეს შემოსავალი და შესაბამისად, ვერ ნახოს მოგება, თუმცა ამ კუთხით მსჯელობის დროსაც, მაუწყებელი ლიცენზიის მესაკუთრედ ვერ მიიჩნევა და ლიცენზია მაუწყებლის საკუთრება, როგორც არაქონებრივი სიკეთე, ვერ განდება.²⁰

ასეთი სახის პარალელის გავლებისას უპრიანია განხილულ იქნას ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა. სასამართლო განმარტავს, რომ აქცია წარმოადგენს ქონებას,²¹ შესაბამისად, შესაძლებე-

გალითად, საქართველოს კომუნიკაციების ეროვნული კომისიის მხრიდან არ უნდა იყოს სახეზე მაუწყებლის სანქცირება და სხვ.

²⁰ მით უმეტეს ქონებრივი სიკეთე.

²¹ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე „ბრაძლიელი და მალმსტრომი შვედეთის წინააღმდეგ“ №8588/79 და №8589/79

ლია, მასზე პირს საკუთრების უფლება გააჩნდეს. ამასთან, სასამართლო მსჯელობის ლიცენზიის საკითხზე, რომლის მიხედვითაც შემდეგ დასკვნას აკეთებს: ლიცენზია არ წარმოადგენს ქონებას, თუმცა ლიცენზიით საქმიანობასთან დაკავშირებული ეკონომიკური ინტერესები ქონების ერთ-ერთი სახეა, რომლის გაუქმების შემთხვევაში შეიძლება საკუთრების უფლების (ქონებით მშვიდობიანი სარგებლობის) ხელყოფა მოხდეს.²² სასამართლოს ამ ორი მოსაზრებიდან შემდეგი დასკვნა გამოდინარეობს: **ლიცენზია ეს არის უფლება, რომლის საფუძველზეც შესაბამისი საქმიანობა ხორციელდება.** ლიცენზიით მოსარგებლე მის მფლობელს წარმოადგენს, ხოლო მფლობელობა, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსიდან გამომდინარე, ესაა ფაქტი და არა უფლება.²³ მფლობელობა კონკრეტულ უფლებაზეა დამოკიდებული და მის გარეშე ვერც იარსებებს²⁴.

ამასთან, მფლობელობა წარმოიშობა მას შემდეგ, რაც მოხდება საკუთრების უფლების გადასვლა და სხვ. განსხვავებით საკუთრების უფლებისგან, მფლობელობისას ერთმანეთისგან ორი საკითხი უნდა გაიმიჯნოს: ა) ნივთზე ფაქტობრივი ბატონობის შესაძლებლობა; ბ) ფაქტობრივი ბატონობის ნებითი მოპოვება.²⁵ ორივე შემთხვევაში მფლობელობა შეიძლება კონკრეტული სახის უფლებებით არსებობდეს, რომლებზეც შემდგომში შესაბამისი სამართლებრივი ურთიერთობების განვითარება იქნება დამოკიდებული. ე.ი. მფლობელობა სამაუწყებლო სივრცეში, უპირველეს ყოვლისა, დაკავშირებულია ძირითად უფლებასთან.

საკითხი შეიძლება სხვა კუთხითაც დავინახოთ: ლიცენზიის არსებობისას მფლობელობის ცნება, შესაძლებელია, საკუთრებასთან ანალოგიის გათვალისწინებით განვიხილოთ. საკუთრება ნივთის სურვილისამებრ მოხ-

(1982), იხ. ციტირება: საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციის გამოცემა, თბილისი, 2004, 371 - 23-24.

²² ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე “Tre Troqtorer Aktibolag v. Sweden” A159 (1989), იხ. ციტირება: საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციის გამოცემა, თბილისი, 2004, 375 - 39-40.

²³ ზოიძე ბ., ევროპული კერძო სამართლის რეცეპცია საქართველოში, თბილისი, 2005, 247.

²⁴ იქვე.

²⁵ ზოიძე ბ., ქართული სანივთო სამართალი, მეორე გამოცემა, თბილისი, 2003, 56-57.

მარებას გულისხმობს, რაც, საბოლოო ჯამში, შეიძლება მოგებასთან იყოს დაკავშირებული.²⁶

აღნიშნულისგან განსხვავებით, ლიცენზიის ფლობა თავისთავად მაუწყებლის მიერ შესაბამისი მოგების ნახვის წინაპირობაა: თუ მაუწყებელს ლიცენზია არ ექნება, მისი ტელეეთერი ფართო საზოგადოებისთვის ხელმისაწვდომი არ იქნება. თუ ტელევიზიას მაყურებელი არ ეყოლება, მას შესაბამისი რეიტინგი არ ექნება, ხოლო რეიტინგის არქონის გამო მაუწყებელზე რეკლამა არ გავა. ეს კი, საბოლოო ჯამში, მაუწყებლის საქმიანობას წარუმატებელს განდის. ამ ჭრილში საკითხის განხილვისას შეიძლება დადგინდეს, რომ ლიცენზიის მფლობელობა საკუთრების უფლებასთან ახლოს დგას, თუმცა ეს არ ნიშნავს, რომ ლიცენზიის მფლობელ მაუწყებელს მასზე აბსოლუტური უფლება გააჩნია.

ლიცენზიის ფლობას აზრი დაეკარგებოდა, თუ მაუწყებელი დამხმარე საშუალებებით მის გამოყენებას არ მოახდენდა, მაგალითად, სინშირული სპექტრით. იმის გათვალისწინებით, რომ ლიცენზიის საფუძველზე მაუწყებელს საკუთარი ტელეეთერის გადაცემის საშუალება აქვს, ამას იგი სინშირული სპექტრის გამოყენებით ანორციელებს. პარალელის გასაველებად საჭიროა განიმარტოს, თუ რამდენადაა სინშირული სპექტრი მაუწყებლის საკუთრება.

3.1.2. სინშირული სპექტრი, როგორც სახელმწიფო საკუთრება

სინშირული სპექტრის გამოყენებით საქმიანობა და ასეთი უფლების გამოყენება ლიცენზიის საფუძველზე ხდება.²⁷ სინშირული სპექტრი სახელმწიფო საკუთრებას წარმოადგენს²⁸ და მისი განკარგვის უფლებაც სწორედ მას გააჩნია. ასეთი სახის უფლება ფართო გაგებით არ უნდა

²⁶ მაგალითად, პირი ყიდულობს ავტომანქანებს და შემდეგ ძვირად ყიდის სხვა ტერიტორიაზე. მისი საქმიანობის მიზანი სწორედ მოგების ნახვაა, რაც საკუთრების უფლების აბსოლუტურ რეალიზაციაში გამოიხატება.

²⁷ მაგალითად, „მაუწყებლობის შესახებ“ საქართველოს კანონის 43-ე მუხლი, რომელშიც გაწერილია სინშირული სპექტრის გამოყენებით მაუწყებლობის ლიცენზიის გაცემის წესი.

²⁸ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2012 წლის 11 აპრილის გადაწყვეტილება №1/1/468 საქმეზე, „საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“.

განიმარტოს. კერძოდ, სახელმწიფო, მის საკუთრებაში არსებული რესურსის მიუხედავად, საზოგადოებრივი ინტერესიდან გამომდინარე, ვალდებულია, სიხშირული სპექტრი განკარგოს²⁹.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, სიხშირული სპექტრი სახელმწიფო საკუთრებას წარმოადგენს, რომლის გამოყენების უფლებაც მხოლოდ მაუწყებელს ენიჭება. მაუწყებელი სიხშირული სპექტრის მესაკუთრე არც მაშინ ხდება, როცა მაუწყებლობის განხორციელების უფლებას მოიპოვებს. ლიცენზიასთან პარალელის გავლებისას გამოიკვეთება, რომ სიხშირული სპექტრის გამოყენებით საქმიანობა სარგებლობის, გამოყენების უფლებას, მაუწყებლის მიერ სიგნალის გავრცელების განხორციელება წარმოადგენს. სიხშირული სპექტრი ისევე, როგორც ლიცენზია, მაუწყებელს საკუთრებაში არ გადაეცემა და მასზე ის აბსოლუტური უფლება, რომელიც საკუთრებისთვისაა დამახასიათებელი, არ წარმოემოხა.

3.2 მაუწყებლის საკუთრების გამჭვირვალობა

„მაუწყებლობის შესახებ“ საქართველოს კანონის 61-ე მუხლი მაუწყებლის საკუთრების გამჭვირვალობის უზრუნველყოფას ისახავს მიზნად. თუმცა მასში მაუწყებლის მთლიანი საკუთრების გამჭვირვალობა განსაზღვრული არ არის.

მითითებული მუხლის პირველი პუნქტით, მაუწყებელი ვალდებულია გამოაქვეყნოს და კომისიას წარუდგინოს ინფორმაცია, რომელიც სამაუწყებლო სფეროში საქმიანობას შეეხება. კერძოდ, შესაბამისობის დეკლარაცია,³⁰ ასევე, შემდეგი სახი ინფორმაცია: მაუწყებლობის სფეროში სხვა ლიცენზიის ფლობის ან მაუწყებლობის ავტორიზაციის შესახებ, სხვა მაუწყებელში წილის ან აქციების ფლობის შესახებ, პერიოდული ბეჭდვითი გამოცემის ფლობის შესახებ, ასევე, ბეჭდვით გამოცემაში წილის ან აქციების ფლობის შესახებ, საინფორმაციო სააგენტოს ფლობის ან ასეთ სააგენტოში წილის ან აქციების ფლობის შესახებ, სხვა საწარ-

²⁹ იქვე.

³⁰ ტელეკომპანია „რუსთავი 2“-ის შესაბამისობის დეკლარაცია; იხ. <<http://rustavi2.ge/news/Shesabamisobis%20Deklaracia.pdf>> [23.05.2013].

მოში ან სხვა საწარმოში წილის ან აქციების 5%-ის ან მეტის ფლობის შესახებ.

მაუწყებელს ასეთი სახის ინფორმაციის წარდგენისა და გამოქვეყნების ვალდებულება ეკისრება არა უგვიანეს მომდევნო წლის პირველი თებერვლისა.^{31/32} აღნიშნულის გარდა, მაუწყებელი, ასევე, ვალდებულია გამოაქვეყნოს და კომისიას წარუდგინოს ინფორმაცია, თუ მისი წილის ან აქციების მფლობელი, დამფუძნებელი, სხვა წევრი, ხელმძღვანელი, შემომწირველი ან მათი ოჯახის წევრი, ასევე, ფლობს: ა) მაუწყებლობის სფეროში ლიცენზიის მფლობელი ან ავტორიზებული პირის აქციებს ან წილს; ბ) პერიოდულ ბეჭდვით მედიაში წილს ან აქციებს; გ) საინფორმაციო სააგენტოში წილს ან აქციებს.³³

ჩამოთვლილი სახეებიდან ჩანს, რომ არცერთ მათგანში რაიმე სახის უფლება, რომელიც მაუწყებლობის განხორციელებასთან დაკავშირებული არ იქნება, არ ფიგურირებს. მაგრამ ჩამოთვლილთაგან საკუთრების უფლების კრილში მხოლოდ საინფორმაციო საშუალების ფლობა ან წილისა და აქციების ფლობის საკითხი შეიძლება იქნას დანახული.³⁴

3.3 მაუწყებლის საკუთრების ცვლილებები

მაუწყებელს ვალდებულება ეკისრება საქართველოს კომუნიკაციების ეროვნულ კომისიას წარუდგინოს და საკუთარ ვებგვერდზე გამოაქვეყნოს ინფორმაცია ისეთი ცვლილებების განხორციელების შემთხვევაში, როგორცაა: ა) მისი წილის ან აქციონერის ცვლილება; ბ) ხელმძღვანელი ორგანოების წევრებისა და თანამდებობის პირების ცვლილება.³⁵

თითოეული მათგანის შემთხვევაში რამდენადაა სახეზე საკუთრებაში ცვლილება? როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, მაუწყებლის საკუთრებას აქცია

³¹ „მაუწყებლობის შესახებ“ საქართველოს კანონის 61-ე მუხლის მე-2 პუნქტი, საქართველოს საპარლამენტო უწყებანი №780-რს, 2004.

³² „მაუწყებლობის შესახებ“ საქართველოს კანონის 61-ე მუხლის მე-4 პუნქტით, მაუწყებელი ვალდებულია შესაბამისობის დეკლარაცია გამოაქვეყნოს ვებგვერდზე.

³³ „მაუწყებლობის შესახებ“ საქართველოს კანონის 61-ე მუხლის მე-3 პუნქტი, საქართველოს საპარლამენტო უწყებანი №780-რს, 2004.

³⁴ აღნიშნულის თაობაზე იხილეთ შემდეგ თავში.

³⁵ „მაუწყებლობის შესახებ“ საქართველოს კანონის 62-ე მუხლის პირველი პუნქტი, საქართველოს საპარლამენტო უწყებანი №780-რს, 2004.

ან წილი წარმოადგენს, რომლითაც იგი სარგებელს იღებს და რომლის განკარგვაც მას საკუთარი სურვილისამებრ შეუძლია. ამასთან, როდესაც მაუწყებელში ხელმძღვანელი პირი იცვლება, ეს საკუთრების უფლების ცვლილებად არ უნდა მიიჩნეოდეს.

მაგალითად, 2012 წლის 4 დეკემბერს, ტელეკომპანია „მეცხრე არხზე“ შეიცვალა დირექტორი.³⁶ აღნიშნულის თაობაზე კომპანიამ კომისიას აცნობა და მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად, ინფორმაცია საჯაროდ გამოაქვეყნა.³⁷ კანონის მიხედვით, ეს მოქმედება მაუწყებლის საკუთრებაში ცვლილების განხორციელებად უნდა მივიჩნიოთ, რაც შემდეგი მიზეზის გამო არ იქნება მართებული:

ა) დირექტორი წარმოადგენს კომპანიაში ხელმძღვანელ პირს, რომელსაც კომპანიის სახელით სხვადასხვა ქმედების განხორციელების უფლება აქვს. კერძოდ, დადოს გარიგება, დანიშნოს თანამშრომლები და სხვ;

ბ) დირექტორი წარმოადგენს ფიზიკურ პირს და მასზე, როგორც სუბიექტზე, კომპანიის დამფუძნებლებს (აქციონერებს) რაიმე სახის საკუთრების უფლება არ გააჩნიათ.

მოხმობილი არგუმენტებიდან გამომდინარე, დირექტორის ცვლილება მაუწყებლის საკუთრების ცვლილებად არ შეიძლება იქნას მიჩნეული. მაუწყებლის საკუთრება მისი წევრების საკუთრებად,³⁸ ხოლო ფიზიკური პირი მაუწყებლის საკუთრებად ვერ მიიჩნევა. ფიზიკური პირი კერძო სამართლის ობიექტს არ წარმოადგენს. კერძო სამართლის ობიექტში შეიძლება იყოს ისეთი ქონებრივი ან არაქონებრივი სიკეთე, რომლის სარგებლობა, ფლობა და განკარგვაც შესაძლებელია.³⁹

³⁶ საჯარო რეესტრის ეროვნული სააგენტოს ოფიციალური ვებგვერდი – ამონაწერი მეწარმეთა და არასამეწარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირების რეესტრიდან;

<https://enreg.reestri.gov.ge/main.php?c=mortgage&m=get_output_by_id&scandoc_id=479132&app_id=555350> [23.05.2013].

³⁷ <<http://tv9.ge/?m=11&id=13595>> [23.05.2013].

³⁸ ზოიძე ბ., საკონსტიტუციო კონტროლი და ღირებულებათა წესრიგი საქართველოში, თბილისი, 2007, 111-112.

³⁹ კერძო სამართლის ობიექტებზე დაწვრილებით იხილეთ: ჭანტურია ლ., სამოქალაქო სამართლის ზოგადი ნაწილი, თბილისი, 2011, 138 და შემდგომი; ასევე:

მაუწყებლის საკუთრების ცვლილება სახეზეა, თუ, მაგალითად, მისი დამფუძნებელი შეიცვალა, წილები სხვაგვარად გადანაწილდა ან აქციის მფლობელი სხვა პირი გახდა. მაუწყებლის საკუთრების საკითხზე შესაბამისი დარღვევისთვის პასუხისმგებლობის დამკისრებელი ორგანო საქართველოს კომუნიკაციების ეროვნული კომისია გახლავთ.⁴⁰

4. საკანონმდებლო რეკომენდაციები

როგორც ყველა სფეროში, მათ შორის სამაუწყებლო საქმიანობაში, საკუთრების უფლების იგნორირება ამ სფეროს განვითარების შეფერხებას გამოიწვევს.⁴¹ წარმოდგენილი საკანონმდებლო რეკომენდაციები „მაუწყებლობის შესახებ“ საქართველოს კანონს და აღნიშნული კანონის VII თავს შეეხება, სადაც მაუწყებლის საკუთრებაზეა საუბარი. თითოეული მუხლის თანახმად:

ა) მე-60 მუხლი – მაუწყებლის საკუთრების კონცენტრაციის აკრძალვა უნდა შევიდეს „მაუწყებლობის შესახებ“ საქართველოს კანონის IV თავში,⁴² სადაც საუბარია მაუწყებლის ლიცენზირებისა და ავტორიზაციის⁴³ წესზე. მე-60 მუხლის შეტანა მითითებულ თავში შესაძლე-

ზოიძე ბ., ქართული სანივთო სამართალი, მეორე გამოცემა, თბილისი, 2003, 26 და შემდგომი.

⁴⁰ საქართველოს კომუნიკაციების ეროვნული კომისიის 2011 წლის 20 მაისის №251/18 გადაწყვეტილება; იხ.

<http://gncc.ge/index.php?lang_id=GEO&sec_id=7070&info_id=9063> [23.05.2013].

⁴¹ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2007 წლის 18 მაისის გადაწყვეტილება №2/1-370,382,390,402,404 საქმეზე, „საქართველოს მოქალაქეები ზაურ ელაშვილი, სულიკო მაშია, რუსუდან გოგია და სხვები და საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“.

⁴² მაუწყებლობის სფეროში საქმიანობის ლიცენზირება და ავტორიზაცია; აღნიშნული თავის დასახელება შეიცვალა 2012 წლის 22 მაისს, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2012 წლის 11 აპრილის №1/1/468 გადაწყვეტილების მიღების შემდეგ.

⁴³ წინამდებარე ნაშრომის მიზნებიდან გამომდინარე, მაუწყებლობის სფეროში ავტორიზაციის წესი არ იქნება განხილული, თუმცა მისი სამართლებრივი მოწესრიგება ლიცენზირების საკითხთან ერთად განსხვავებული წესით ხდება. აღნიშნულის მიზეზს წარმოადგენს ის, რომ ავტორიზაცია ისევე, როგორც ლიცენზი-

ბელია, როგორც ცალკე დამატებული კანონის,⁴⁴ ისე 44-ე მუხლის მე-3 პუნქტში⁴⁵ გაწერილი სახით.

ბ) 61-ე მუხლი – შეიძლება გაიწეროს „მაუწყებლობის შესახებ“ საქართველოს კანონის IX თავში, სადაც მაუწყებლის ანგარიშვალდებულების საკითხია მოწესრიგებული. კერძოდ, 70-ე მუხლს დამატოს შესაბამისი პუნქტები ან მისი მოწესრიგება ახალი მუხლის – 70¹ მუხლის სახით მოხდეს.

გ) 62-ე მუხლი – თუ 61-ე მუხლს წინამდებარე ნაშრომის მე-4 თავის „ბ“ ქვეპუნქტში გაწერილი მოსაზრების მიხედვით მოვაწესრიგებთ, 62-ე მუხლის მოწესრიგება შესაძლებელია ახალი მუხლის⁴⁶ ან 70-ე მუხლში შესაბამისი პუნქტების შეტანის სახით.⁴⁷

დ) მეოთხე შესაძლებლობა, რაც შეიძლება კანონში იქნას გათვალისწინებული, არის უშუალოდ VII თავის დასათაურების შეცვლა. კერძოდ, ნაცვლად მაუწყებლის საკუთრებისა, შეიძლება მითითებული იყოს – მაუწყებლის ვალდებულებანი, რომელშიც როგორც საკუთრების კონცენტრაციის აკრძალვა, ისე კომისიისადმი ანგარიშვალდებულება მოიაზრება.

თითოეული ზემოთჩამოთვლილი საკითხი თავისთავად ერთადერთი შესაძლებლობა არ არის, რომელიც მაუწყებლის საკუთრებასთან დაკავშირებით შეიძლება გამოვიყენოთ. თუმცა მიმანია, რომ მაუწყებლის საკუთრება უფრო ფართო ცნებაა, ვიდრე მის მიერ ლიცენზიის მოპოვების საფუძველზე უფლებამოსილების განხორციელების შესაძლებლობა.

რება, მაუწყებლობის სფეროში სამაუწყებლო საქმიანობის დაწყების წინაპირობას წარმოადგენს.

⁴⁴ მაგალითად, „მაუწყებლობის შესახებ“ საქართველოს კანონის 44¹-ე მუხლი, საქართველოს საპარლამენტო უწყებანი №780-რს, 2004.

⁴⁵ „მაუწყებლობის შესახებ“ საქართველოს კანონის 44-ე მუხლი ეხება ლიცენზიის გაცემაზე უარის თქმის საფუძველებს. მაუწყებლის მიერ არაუშეუბრუნებელი 1 ლიცენზიის (თითო მომსახურების ზონაში) ფლობის შესაძლებლობაზე საუბრისას იგულისხმება, რომ ეს წარმოადგენს ლიცენზიის მიღების ერთ-ერთ საფუძველს და ამ დათქმიდან უნდა ამოვიდეთ ამ შემთხვევაშიც.

⁴⁶ „მაუწყებლობის შესახებ“ საქართველოს კანონის 70²-ე მუხლი, საქართველოს საპარლამენტო უწყებანი №780-რს, 2004.

⁴⁷ თავისთავად იგულისხმება, რომ დღევანდელი მდგომარეობით მოქმედი „მაუწყებლობის შესახებ“ საქართველოს კანონის 61-ე მუხლი უკვე გაწერილია 70-ე მუხლში, როგორც აღნიშნული მუხლის შემდგომი პუნქტები.

დასკვნა

„მაუწყებლობის შესახებ“ საქართველოს კანონის VII თავის დასახელება ამავე თავში გაწერილი სამართლებრივი მოწესრიგების შინაარსს არ შეესაბამება. საკუთრება არ შეიძლება მფლობელობასთან იყოს გაიგივებული. მესაკუთრეს აბსოლუტურად განსხვავებული უფლებები გააჩნია, ვიდრე მფლობელს.

სტატიაშიც აღინიშნა და დასკვნით ნაწილშიც მნიშვნელოვანია დაკონკრეტდეს, რომ ნორმის კრიტიკა მისი საჭიროების ეჭვქვეშ დაყენებას არ გულისხმობს. ის სამართლებრივი მოწესრიგება, რაც დღეს „მაუწყებლობის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-60, 61-ე და 62-ე მუხლებში გვხვდება, სრულიად მისაღებია, თუმცა მათი დასათაურება შესაცვლელია.

„მაუწყებლობის შესახებ“ საქართველოს კანონის VII თავიდან მე-60 მუხლი ერთადერთია, რომელსაც საკანონმდებლო ცვლილებები არ შეხება, რაც მის მნიშვნელობას კიდევ უფრო მეტად ადასტურებს. თანაბარი კონკურენციის პირობებში მნიშვნელოვანია დაცულ იქნას ის კონცენტრაცია, რაც ამჟამინდელი მე-60 მუხლის მიხედვითაა გაწერილი, თუმცა ლიცენზიის ფლობა საკუთრებასთან არ უნდა გაიგივდეს.

61-ე მუხლი, რომელიც მაუწყებლის საკუთრების გამჭვირვალობას გულისხმობს, დაახლოებით მსგავსადაა ჩამოსაყალიბებული. ამ შემთხვევაშიც, მფლობელობა საკუთრების უფლებასთანაა გაიგივებული. ასეთი მოწესრიგება შეიძლება შესაბამის ორგანიზაციაში წილებისა და აქციების ფლობის საკითხს არ შეეხოს, ვინაიდან აქციები და წილები მაუწყებლის საკუთრებად მიიჩნევა.

62-ე მუხლთან მიმართებითაც კანონში ცვლილების შეტანა აუცილებელია. ფიზიკური პირი არ არის ქონებრივი სიკეთე (თუნდაც არაქონებრივი სიკეთე). იგი ვერ გახდება კერძო სამართლის ობიექტი.

როგორც აღინიშნა, „მაუწყებლობის შესახებ“ საქართველოს კანონის VII თავში გაწერილი ნორმები უმნიშვნელოვანესია სამაუწყებლო ურთიერთობების მოსაწესრიგებლად, თუმცა საჭიროა საკანონმდებლო დონეზე ცვლილებები, რაც ამ სტატიის მეოთხე თავშია წარმოდგენილი.